FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti
Evropský sociální fond

Přehled dějin evropského umění

Architektura ve Francii v XVII. století

přednášející:
PhDr. Richard Biegel, Ph.D.

1598-1630

Jindřich IV (1598-1610) a regentství Marie Medicejské

První velkorysé urbanistické projekty v Paříži, v okruhu dvora velké zámecké kompozice, míšení francouzských a italských tradic (Lucemburský palác); Salomon de Brosse jako první osobnost francouzského klasicismu 17. století

Historické pozadí:
1594 vstupuje Jindřich IV do Paříže; země rozvrácena, destabilizována, obchod nefunguje;
1598 Edikt Nantský a mír de Vervins; Jindřich a ministr Sully rekonstruují království;
1610 král zavražděn – Ludvku XIII. je 10 let, regentkou se stává Marie Medicejská - téměř promrhá vše co Jindřich dokázal
1616 státním sekretářem Richelieu – 1624 předsedou královské rady - opět konsolidace země

1594-1610 – Jindřich IV
Přestavba Paříže:
Autorství nejasné – mnoho vlastní invence Jindřicha; prováděli Claude Chastillon a Louis Métezeau
Pont Neuf, 1598
– spojení města s Cité, zpřístupnění Fabourg St.-Germain; první nezastavěný most v Paříži; na něj navázáno
Place Dauphine, 1607
-Trojúhlené náměstí s jednotně řešenými fasádami; kombinace cihel a kamene – typická pro architekturu doby Jindřicha IV.; doplněno sochou Jindřicha IV. V ose náměstí na špičce ostrova
Place Royal (Place des Vosges), 1605
-Čtvercové náměstí – spíše charakter nádvoří (pro Francii typické!!); fasády z cihel a kamene – jako Dauphine; osové pavilony krále a královny;
Place de France, 1608 – zaniklo
- půkruhové náměstí, z nějž běží paprsčité ulice nazvané dle francouzských provincií
Nemocnice sv. Ludvíka, 1607
dochována téměř nezměněna – velkorysá čtvercová kompozice – fasády jako náměstí

1610-24 – regentství Marie Medicejské
Salomon de Brosse (c1571-1626)
Z rodiny stavitelů; aktivní kariéra vlastně krátká - 1608-26; Hlavní stavby: světské – dostavba Montceaux, stavby pro Henrichemont, 3 zámky (Coulomiers, Blérancourt, Luxembourg), parlament v Rennes; sakrální – kaple v Montceaux, průčelí St.-Gervais v Paříži
Zámek Blérancourt, 1611-19
První zámek, který nemá koncepci ústředního dvora s nárožními pavilony – sloučením pavilonů do jedné kompozice vzniká typ, který bude rozvíjen až do sklonku 18. století
Palais Luxembourg, 1615-30
-Kombinace francouzské pavilonové skladby bosáží, inspirovanou na přání Marie Medicejské palazzem Pitti ve Florencii; mimořádně harmonická kompozice fasád – předchůdce Francoise Mansarta!
Parlament v Rennes, 1618
-manifest francouzského klasicismu – dědic Fontainebleau a Serlia

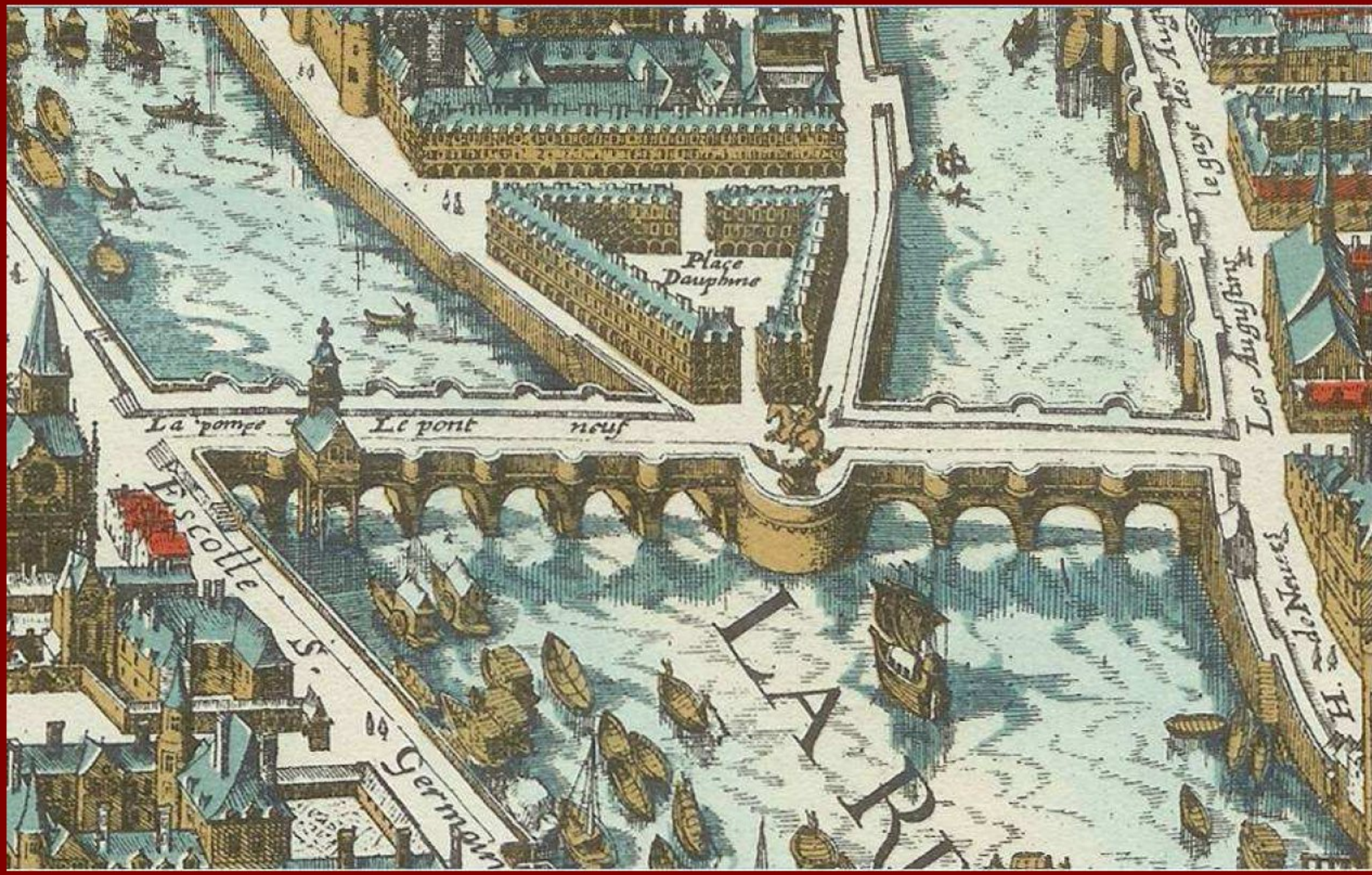

Paříž, Pont Neuf (1598) a Place Dauphine (1607)

Paříž, Pont Neuf, 1598

Paříž, Place Dauphine, 1607

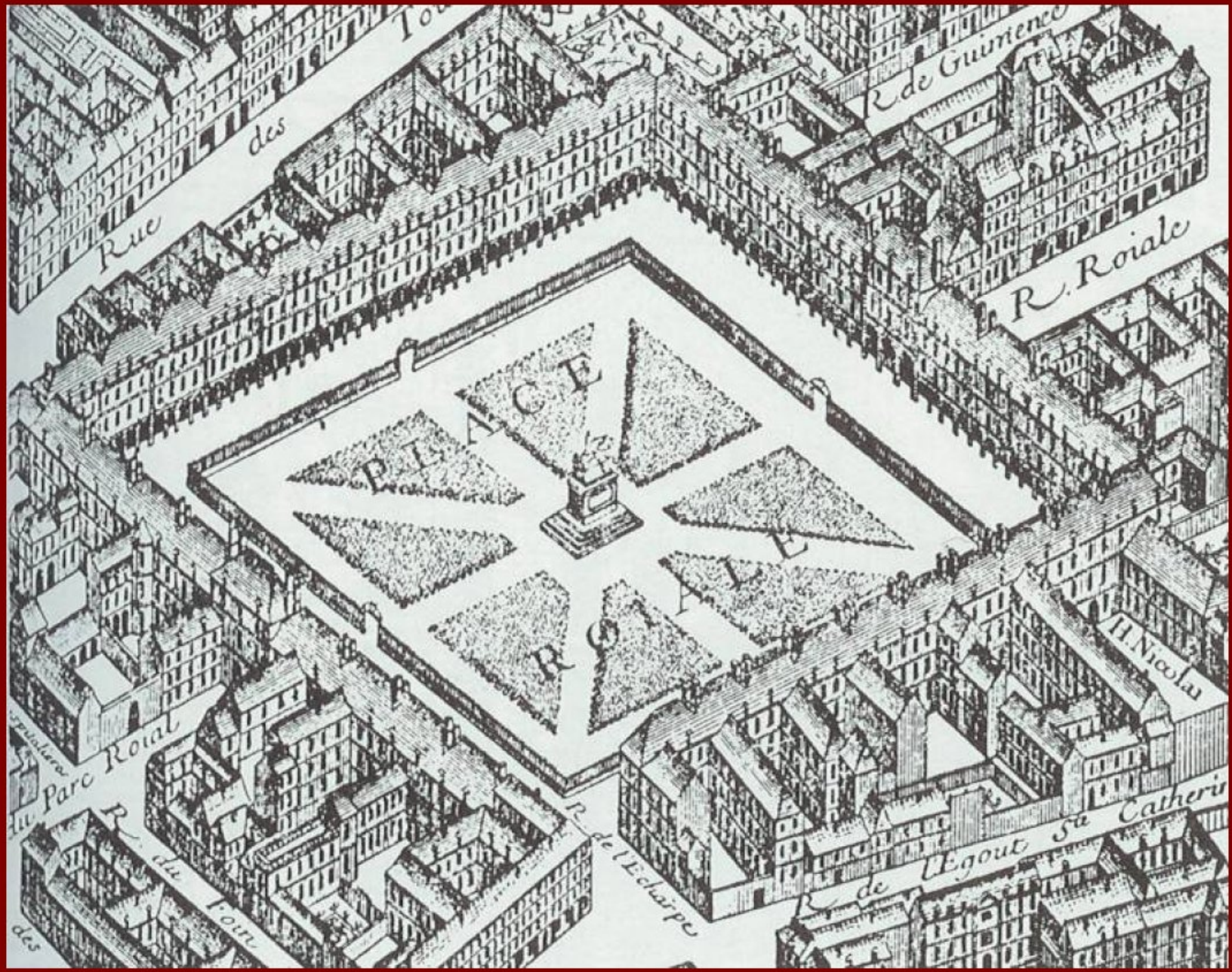

Paříž, Place Royale (Place des Vosges),1605

Paříž, Place Royale (Place des Vosges),1605

Salomon de Brosse, Paříž, Palais Luxembourg, 1615-30

1630-1661

Richelieu a Mazarin – Ludvík XIII (1610-1643) a počátky Ludvíka XIV (1643-1715)

První silná generace „barokního klasicismu“ – Jacques Lemercier, Francois Mansart, Louis Le Vau; v zámecké i sakrální architektuře předehra následujícího období vlády Ludvíka XIV.

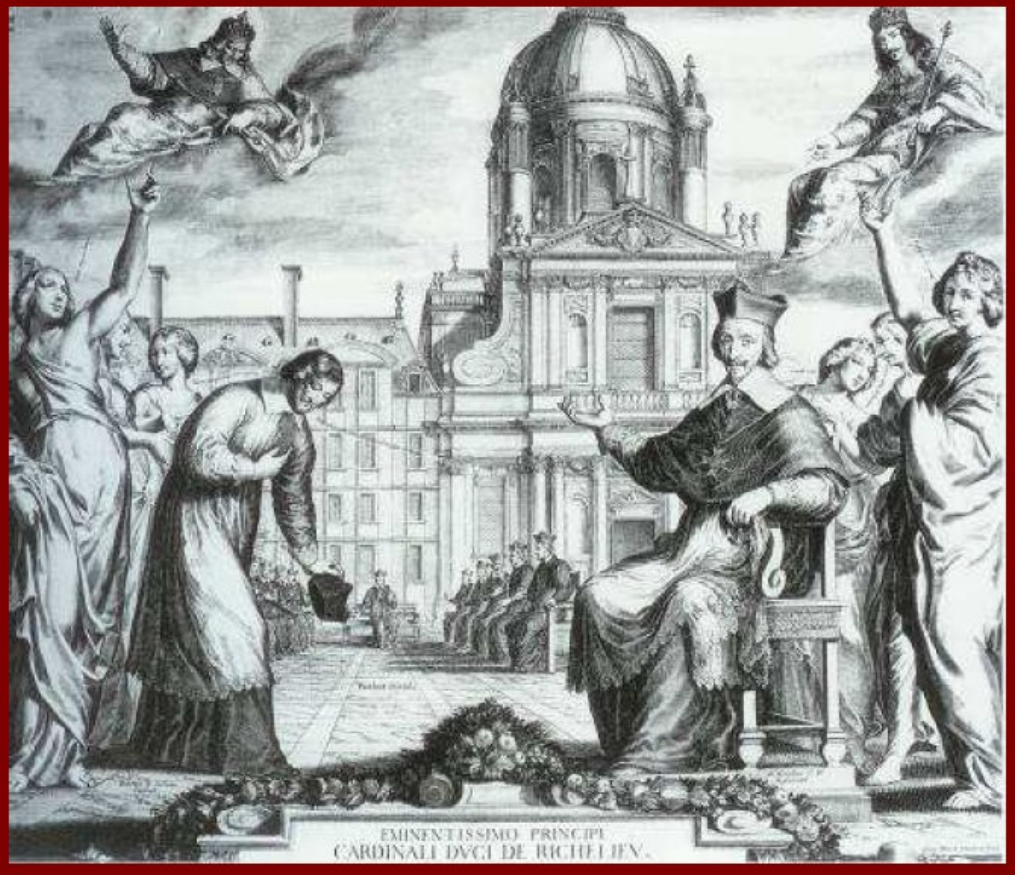

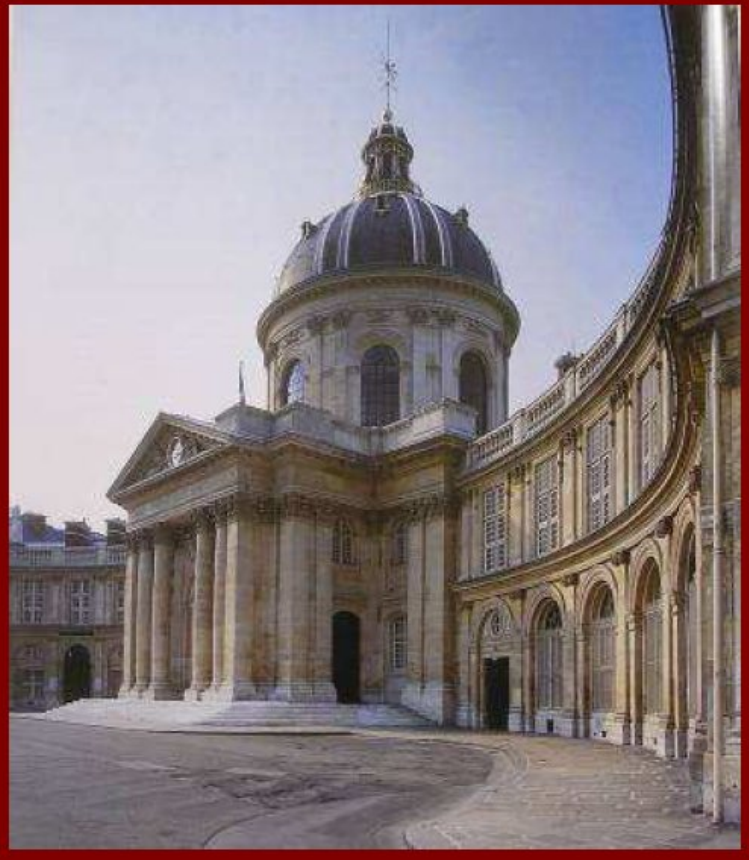

Jacques Lemercier (c1582-1654)

Nejstarší z trojice Lemercier – Mansart – Le Vau; kariéra spojena s kardinálem Richelieu; narozen v rodině kameníka; 1607-11 římský pobyt – ateliér Rosata Rosatiho? – jediný francouzský architekt 17. století, který znal dobře Řím

Kostel Sorbonny, zač. 1626

podélná centrála s kupolí nad křížení – plán řeckého kříže –složitější než italský vzor (S. Carlo ai Catinari, Rosato Rossati, 1612-50); dvojí průčelí – do náměstí a do nádvoří; originální spojení kupole a průčelí;

1631 město a zámek Richelieu

založeny 1631 v srdci nového vévodství Richelieu; spojení zámku a města je prefigurací Versailles

Hôtel Liancourt, 1635-42

Precizace půdorysu palácové stavby mezi dvorem a zahradou; osový posun průčelí!

Louvre, pavilon de l'Horloge, 1639

Umístěn mezi dvěma „lescotovými křídly" (druhé zopakováno jako kopie) – přejímá jejich tvarosloví, novinkou pavilonová střecha a složený tympanon (Il Gesú)

Francois Mansart (1598-1666)

narozen v Paříži, syn tesaře; Samorostlá, nesnášenlivá povaha; projekty často nedokončoval – neustále je přepracovával, přel se o náklady; Nebyl v Itálii!!! De Brosse stavěl pro královnu, Lemercier pro Richelieu, Mansart jen pro vyšší šlechtu – vrcholem práce pro vévodu Orleánského v Blois;

Kostel Ste-Marie-de-la-Visitation, 1632-33

výjimečná kompozice – kruhová centrála (první po Delormovi!) s oválnými, do kruhu pronikajícími kaplemi; plasticky utvářený exteriér

Château de Blois, 1635-38

pro Gastona Orleánského, bratra Louis XIII a až do narození Louis XIV pretendenta trůnu – konec jeho nadějí znamená též přerušení prací na velkorysém projektu;

Château Maisons-Laffitte, 1643-50

částečně spojení Balleroy a Blois; boční křídla výrazně redukována; vysoké střechy; pozoruhodný vestibul

Val-de-Grâce, 1645-67

Klášter založila Anna Rakouská; 1645 pověřila Mansarta projektem rozlehlého areálu, jež měl zahrnout kostel, královský palác a klášter podle vzoru Escorialu

Louvre, nerealizované projekty dostavby, 1662-66

projekty ukazují ojedinělou hru objemů, výstupků a perspektivních kompozic, blízkou soudobé progresivní tvorbě římské; obliba diagonály; 6 plánů s množstvím přelepovaných variant – celkem 16 možností

Louis Le Vau (1612-1670)

vyučen snad u otce, jež byl kameník v Paříži; stavitel paláců a rezidencí nejvyšší šlechty; spojen s kardinálem Mazarinem

Hôtel Lambert, 1640-44

Unikátní parcela na špici ostrova; využil situaci – palác je orientován k řece; netradiční umístění galerie v pravém úhlu; - nádvoří se zaoblenými rohy; galerie – výmalba Charles Le Brun

Zámek Vaux-le-Vicomte, 1656-59

Pavilonová kompozice; ústřední oválný sál; spojení se zahradou;

Kolej čtyř národů (1662-68)

Urbanistická situace – vazba na Louvre; náměstí s ústřední kaplí s portikem a kupolí – „nejbaroknější" francouzská stavba své doby

Versailles, 1669-70

Le Vau pravděpodobný autor; široké zahradní průčelí s plochou střechou – vazba na bernini projekty Louvru

Antoine Le Pautre (1621-1679)

Narozen v Paříži; vyučen dle vlastních slov vyučen u Etienne Martelange (např. Jezuitský noviciát, 1630)

Hôtel de Beauvais, 1654-60

Pozoruhodná „barokní" stavba; pro Francii netradiční koncepce paláce s hlavním průčelím do ulice; kruhový vestibul; zahrada v patře;

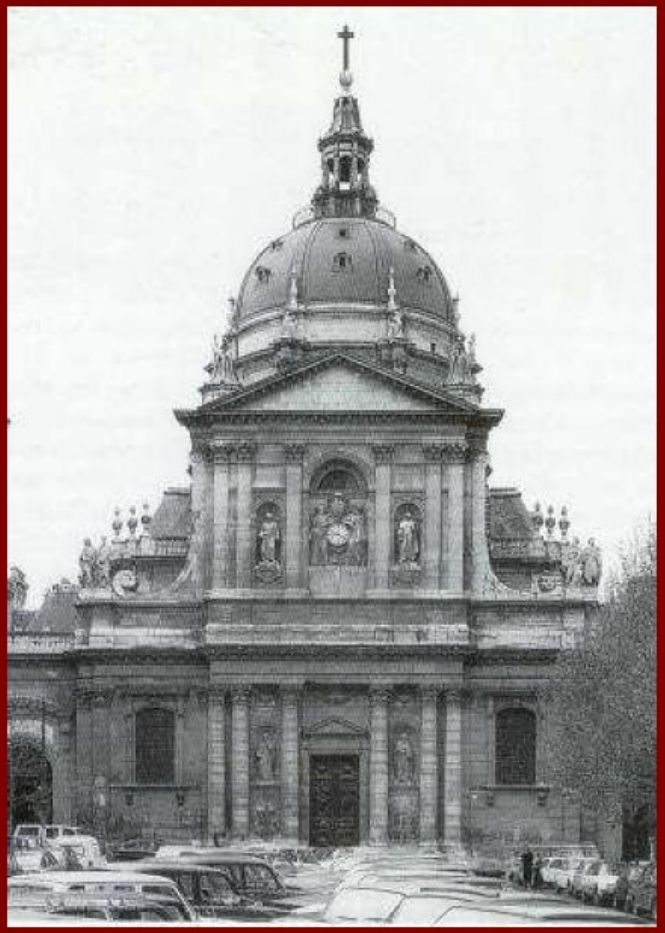

Jacques Lemercier, Kostel Sorbonny, zač. 1626

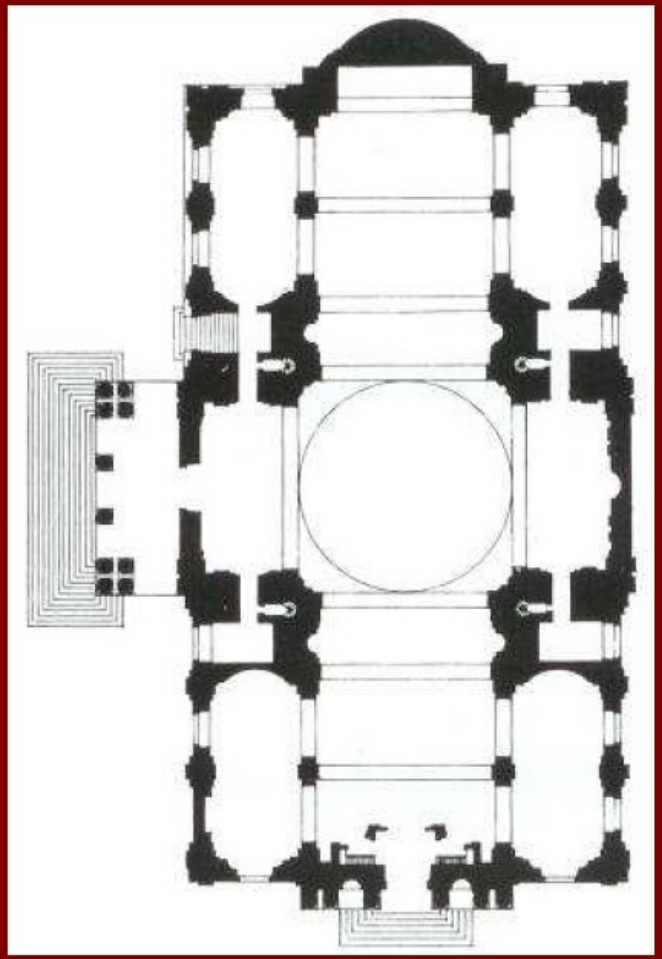

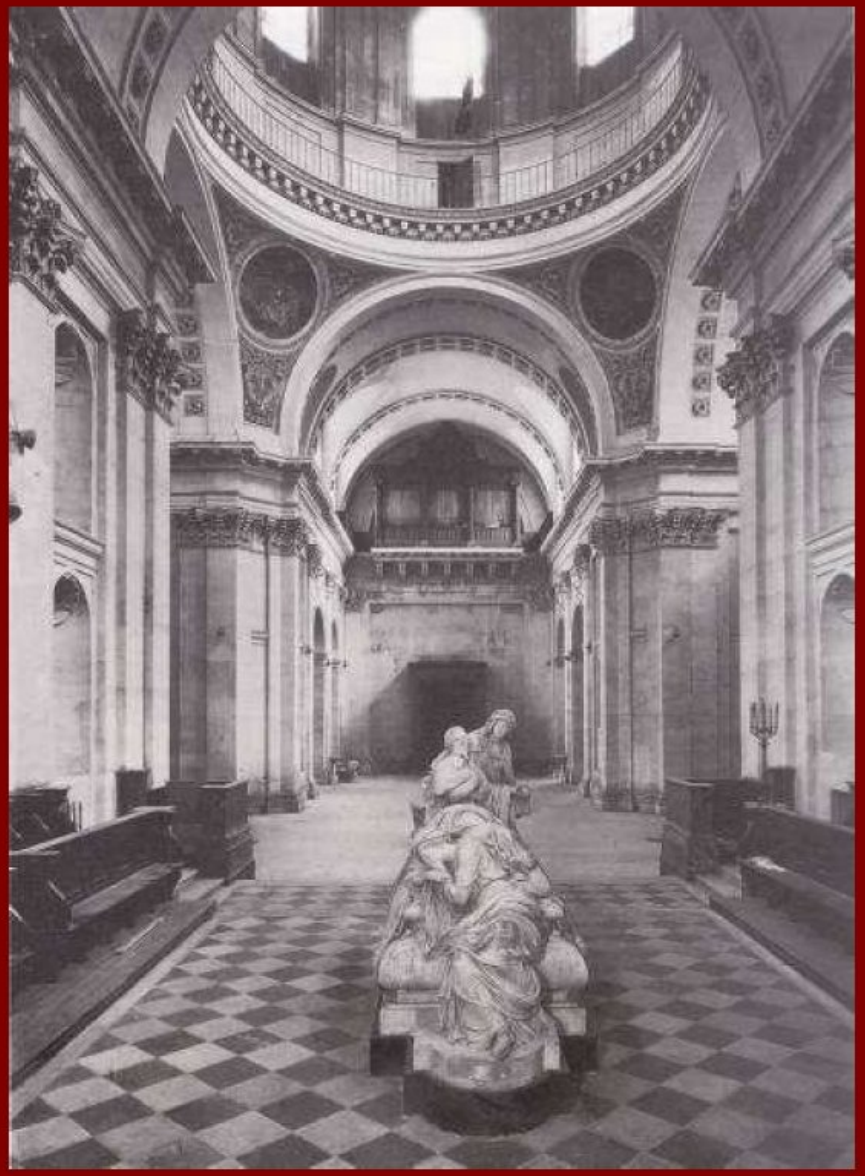

Jacques Lemercier, Kostel Sorbonny, zač. 1626

Jacques Lemercier, zámek Richelieu, 1631

Jacques Lemercier, Louvre, pavilon de l'Horloge, 1639

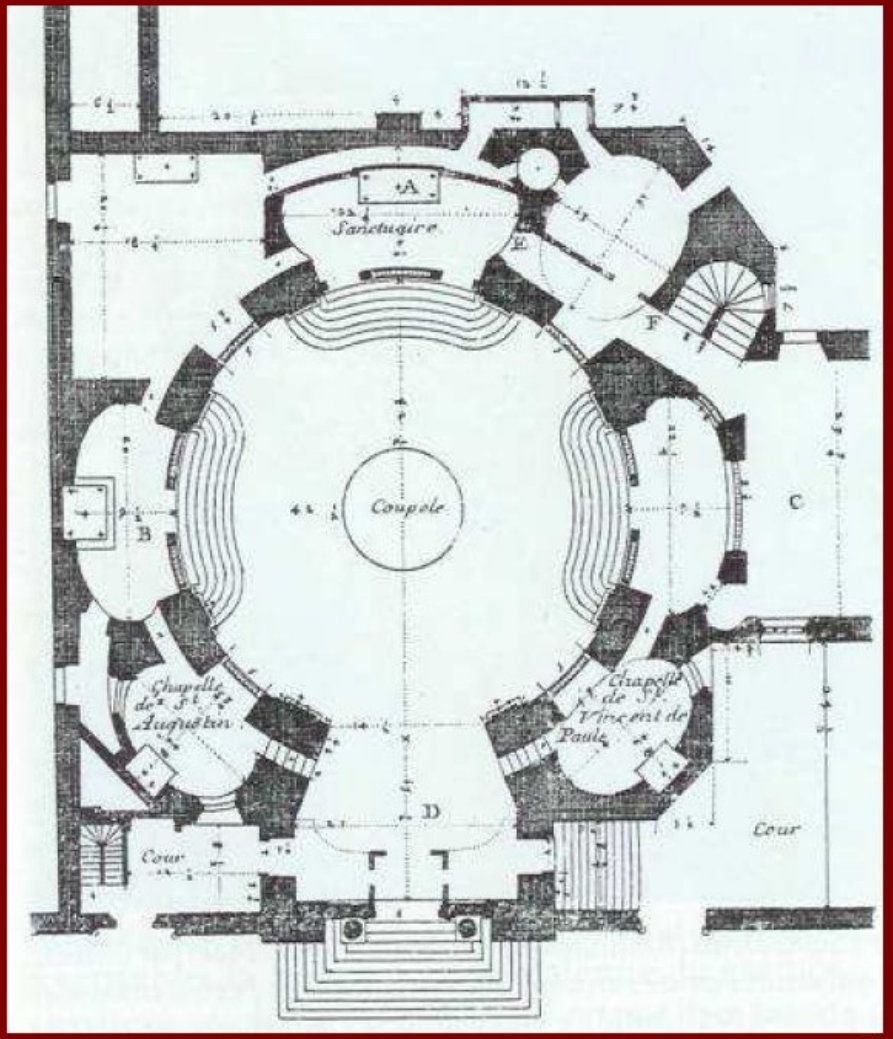

François Mansart, Kostel Ste-Marie-de-la-Visitation, 1632-33

François Mansart, Kostel Ste-Marie-de-la-Visitation, 1632-33

François Mansart, Château de Blois, 1635-38

François Mansart, Château de Blois, 1635-38

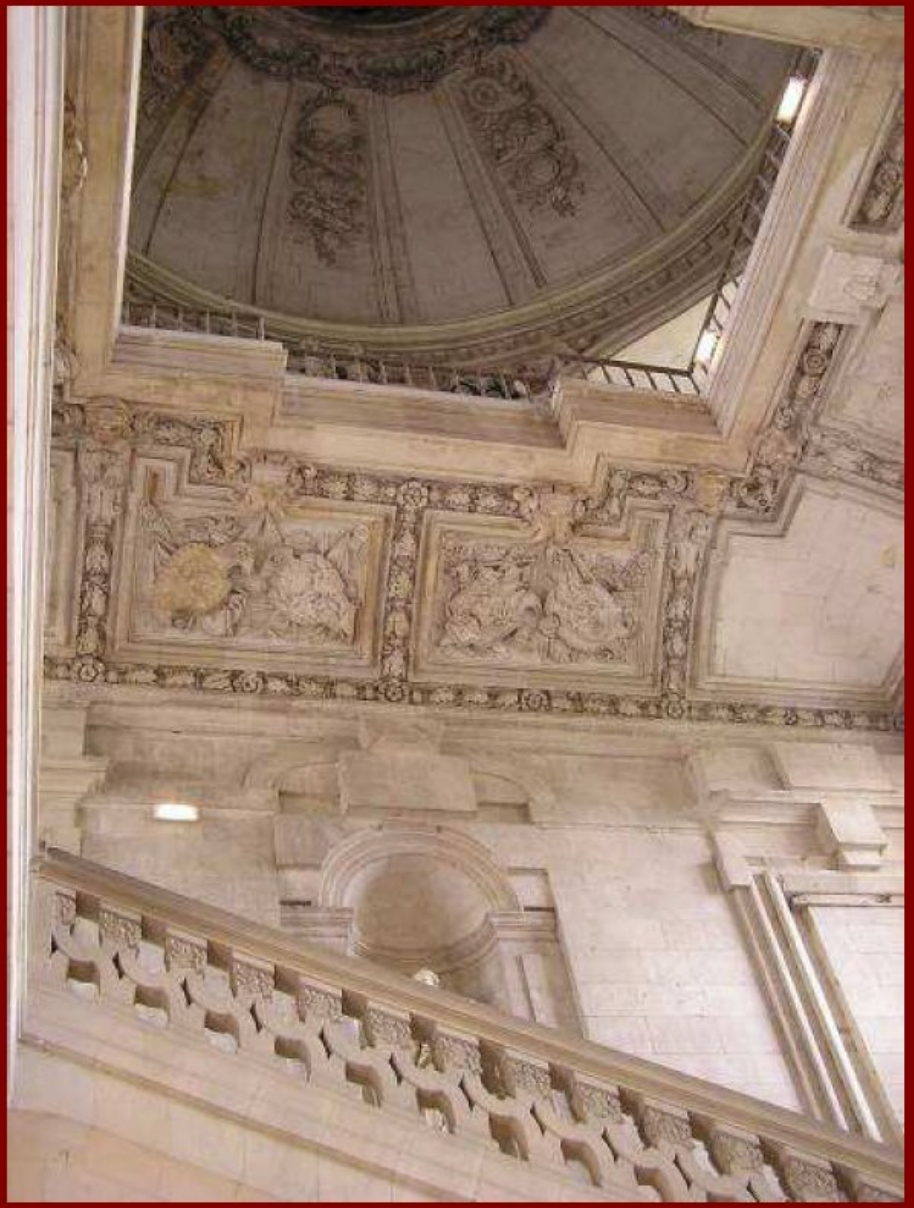

François Mansart, Château de Blois, 1635-38

François Mansart, Château Maisons-Laffitte, 1643-50

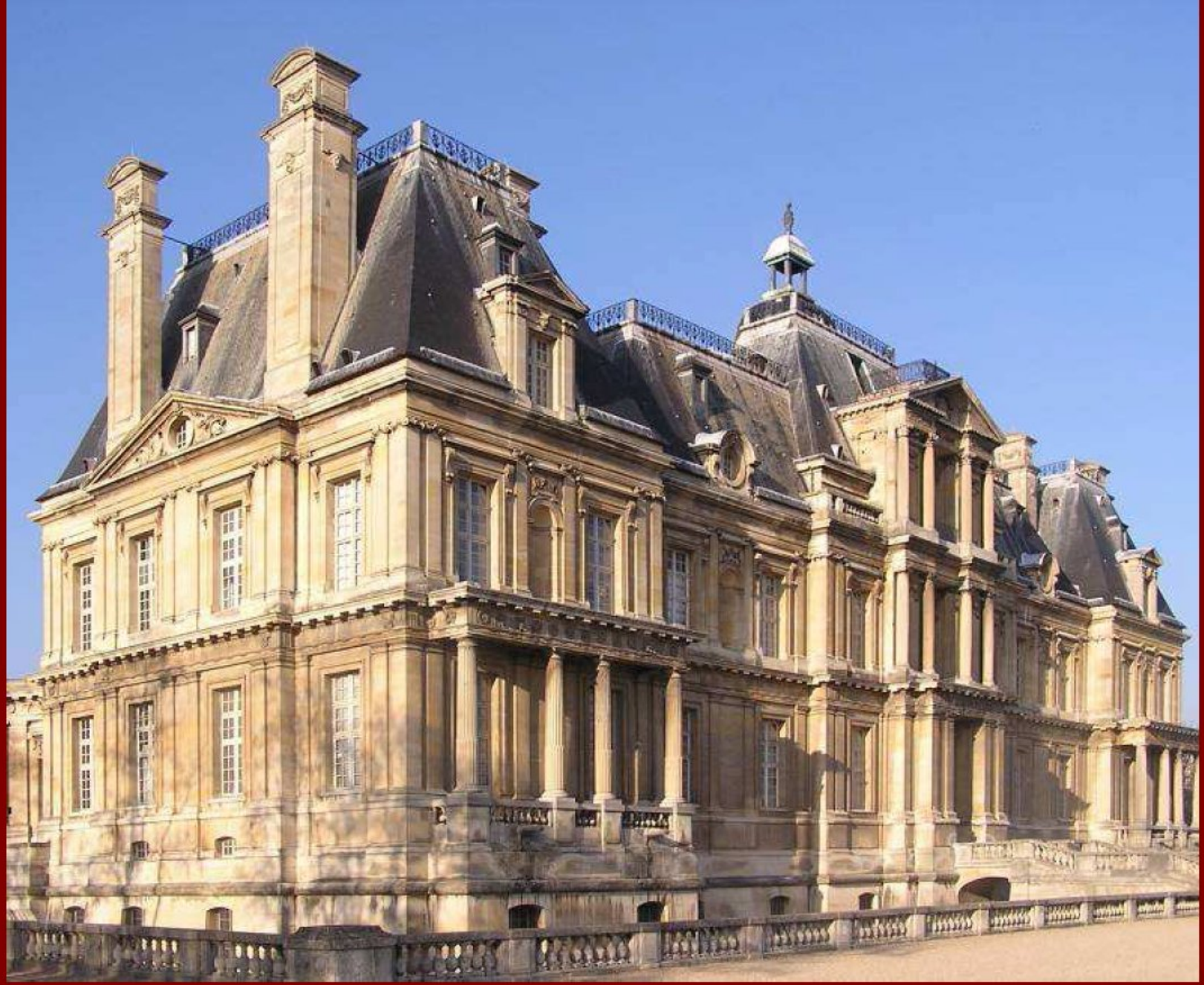

François Mansart, Château Maisons-Laffitte, 1643-50

François Mansart a d., Val-de-Grâce, 1645-67

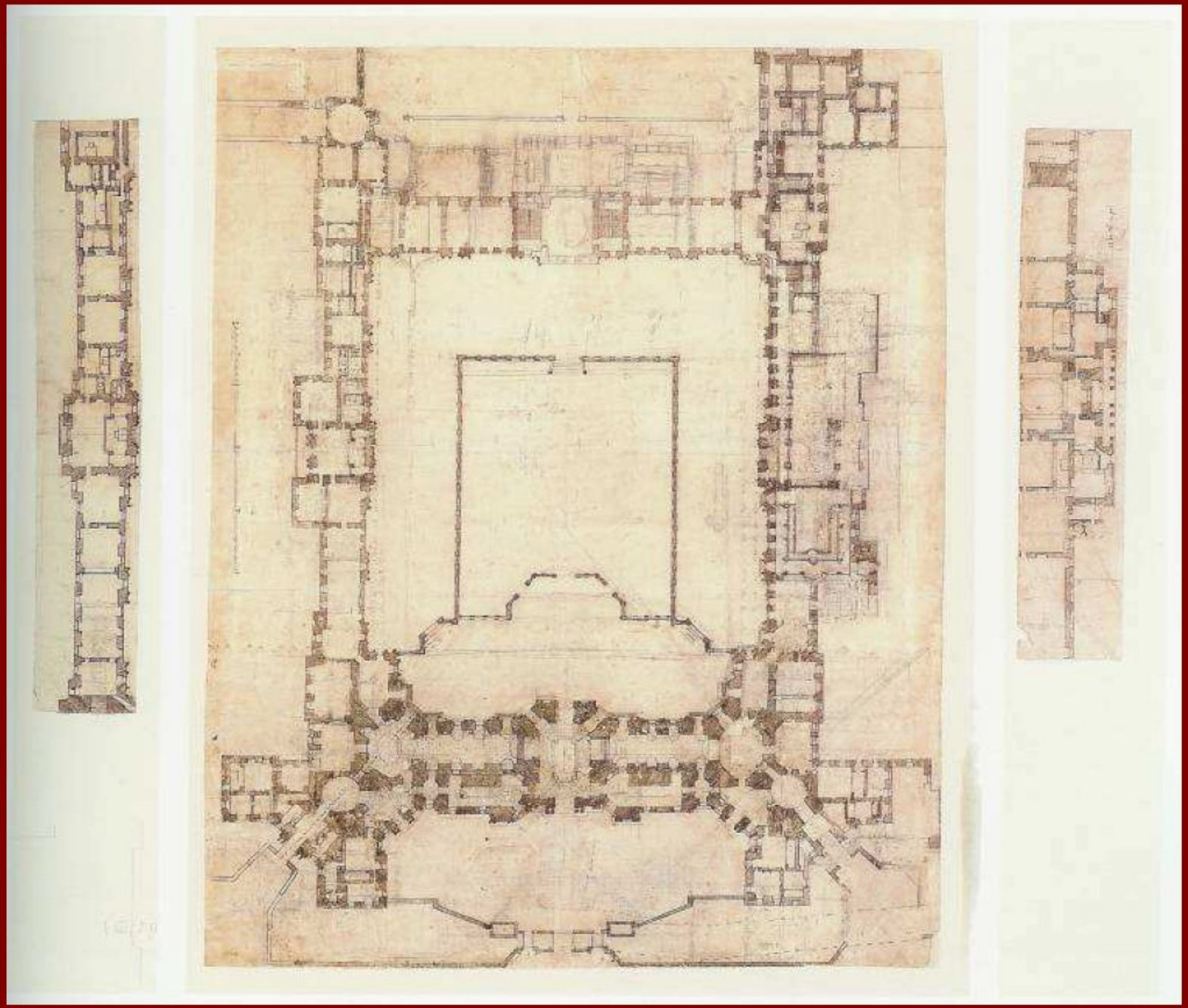

François Mansart, Louvre, nerealizovaný projekt dostavby, 1662-66

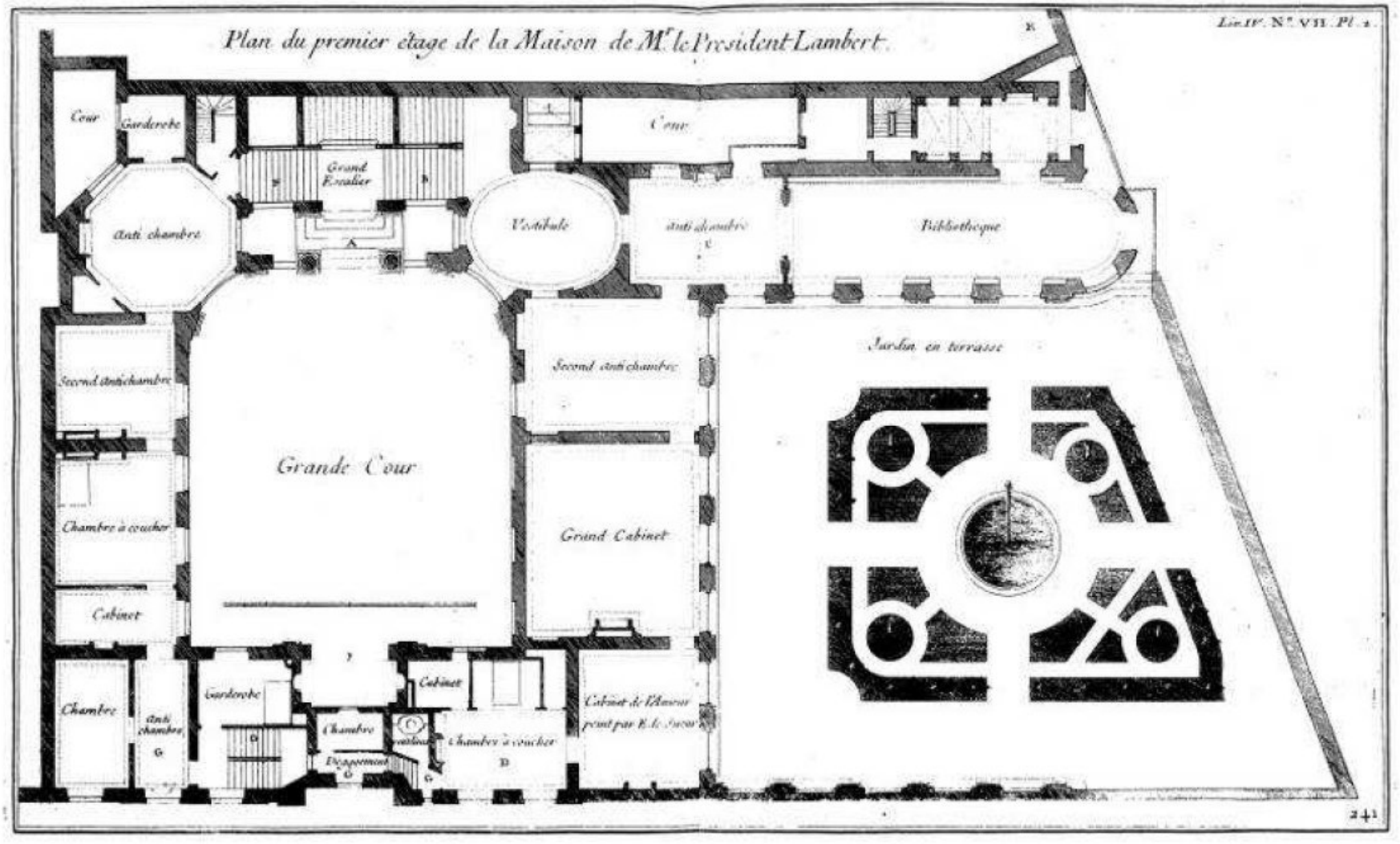

Louis le Vau, Hôtel Lambert, 1640-44

Louis le Vau, Hôtel Lambert, 1640-44

Louis le Vau, zámek Vaux-le-Vicomte, 1656-59

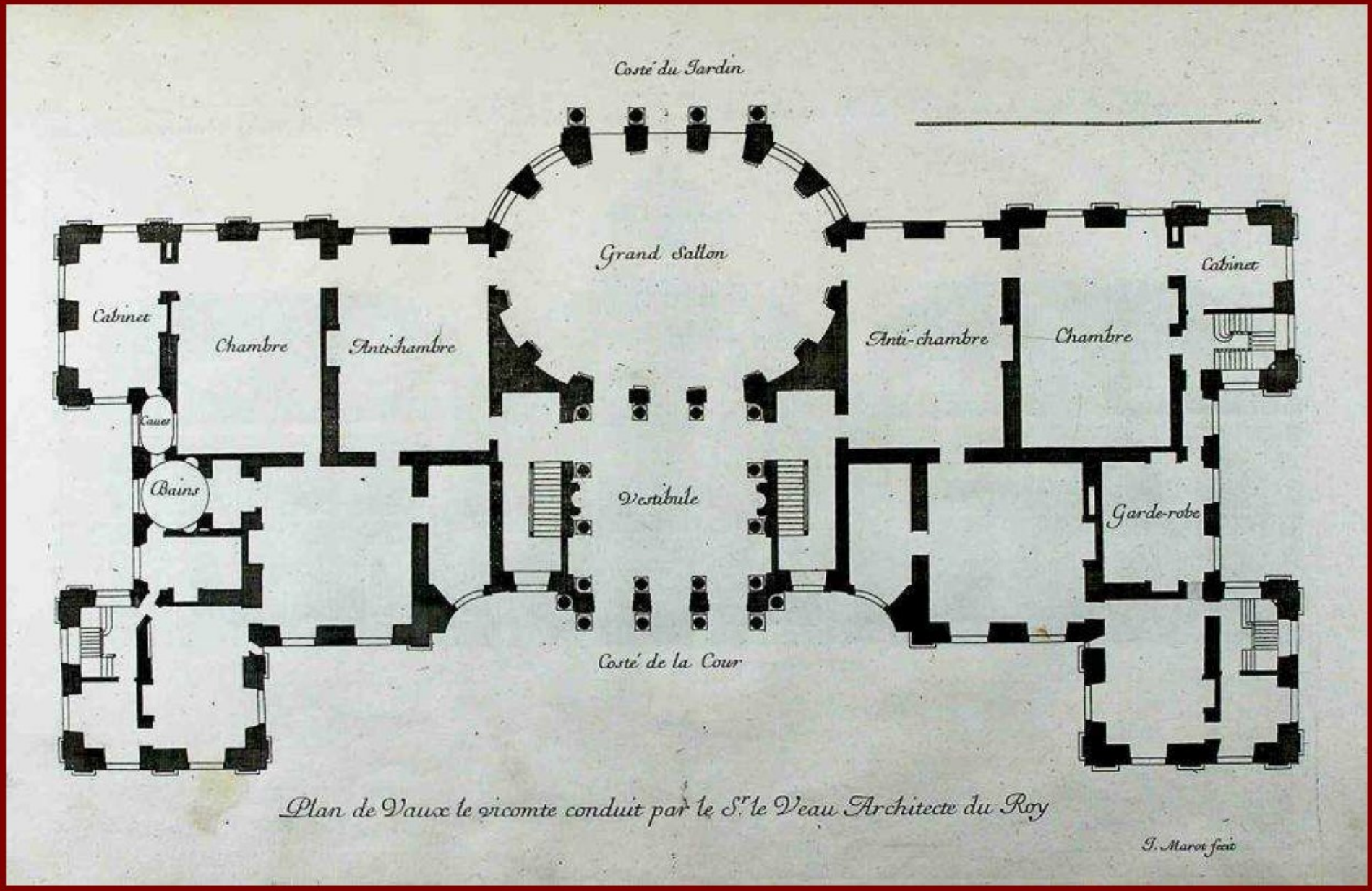

Louis le Vau, zámek Vaux-le-Vicomte, 1656-59

Louis le Vau, zámek Vaux-le-Vicomte, vstupní průčelí, 1656-59

Louis le Vau, zámek Vaux-le-Vicomte, zahradní průčelí, 1656-59

Louis le Vau, Paříž, kolej čtyř národů (1662-68)

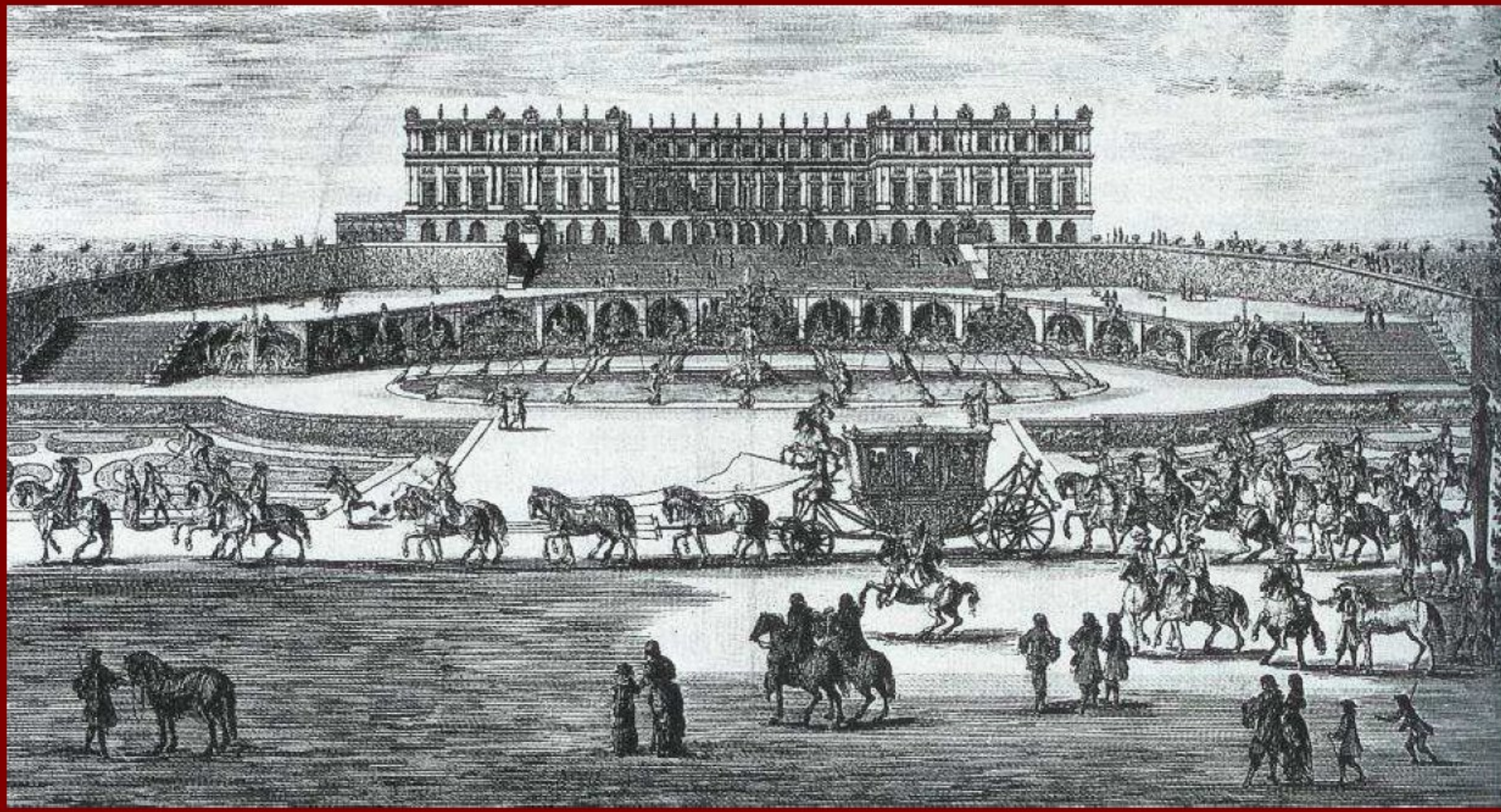

Louis le Vau(?), Versailles, zahradní průčelí, 1669-70

Antoine Le Pautre, hôtel de Beauvais, 1654-60

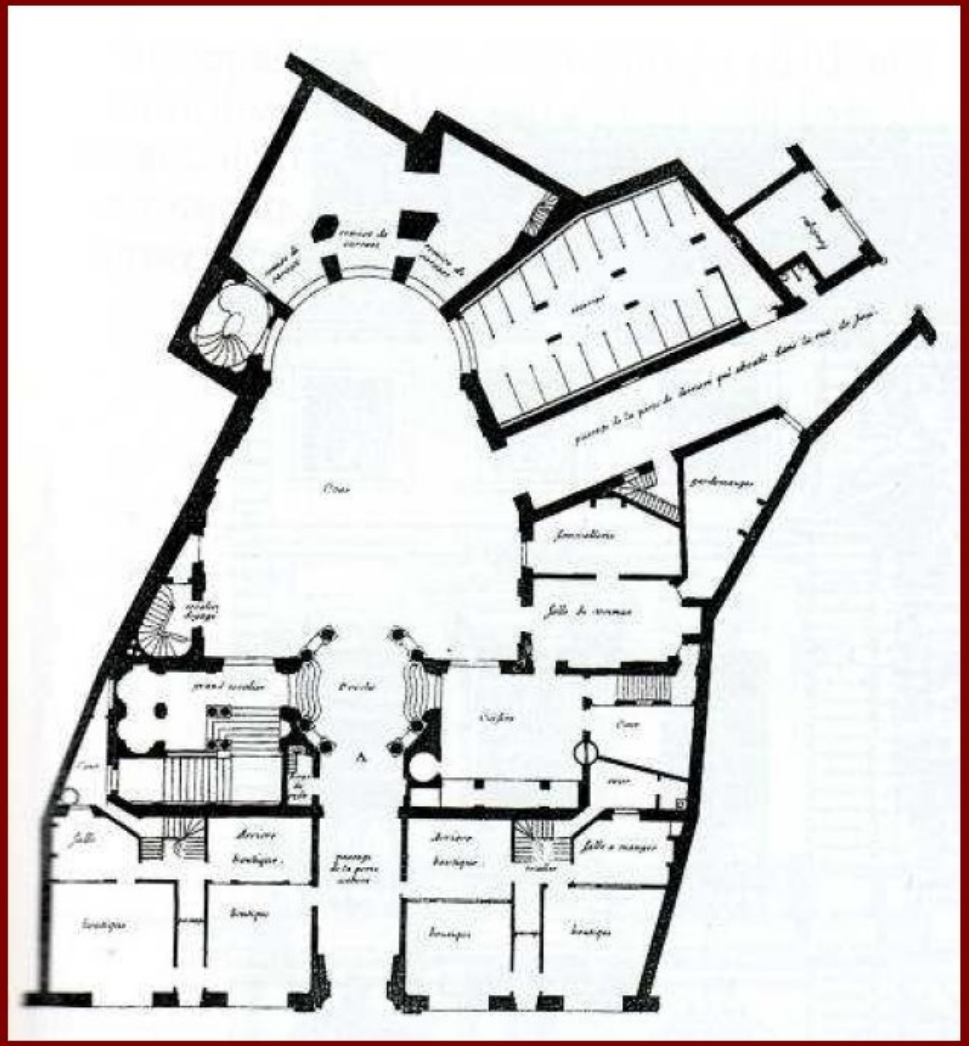

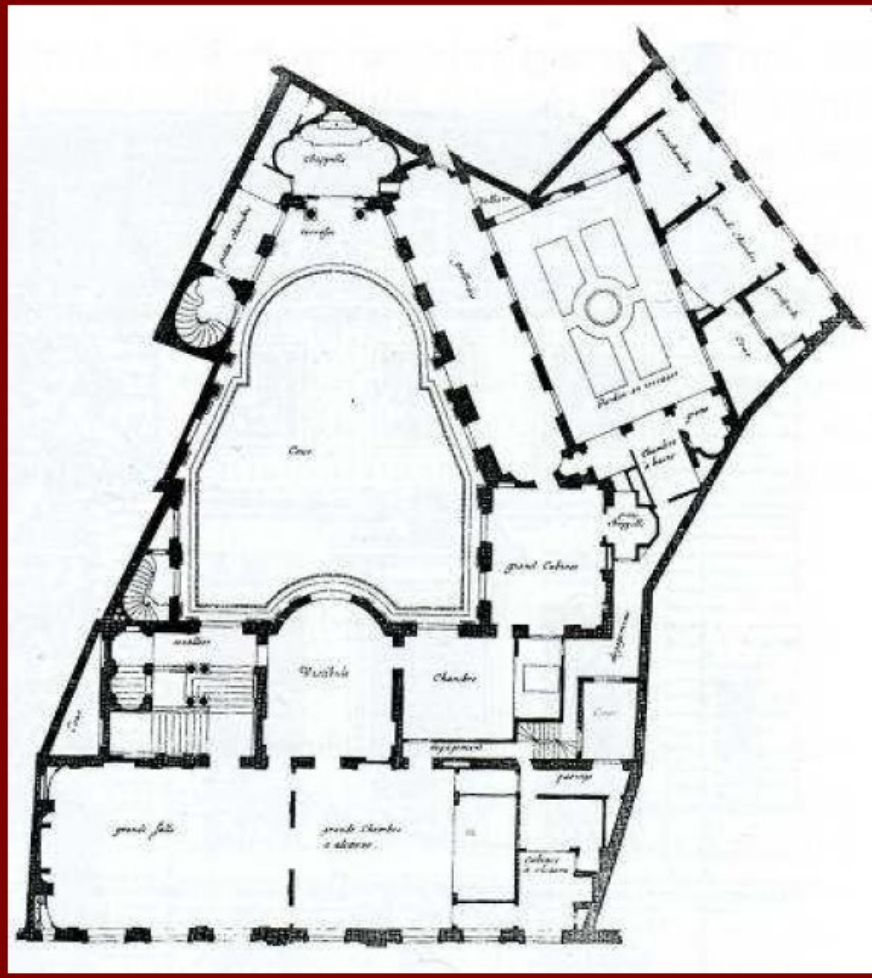

Antoine Le Pautre, hôtel de Beauvais, 1654-60

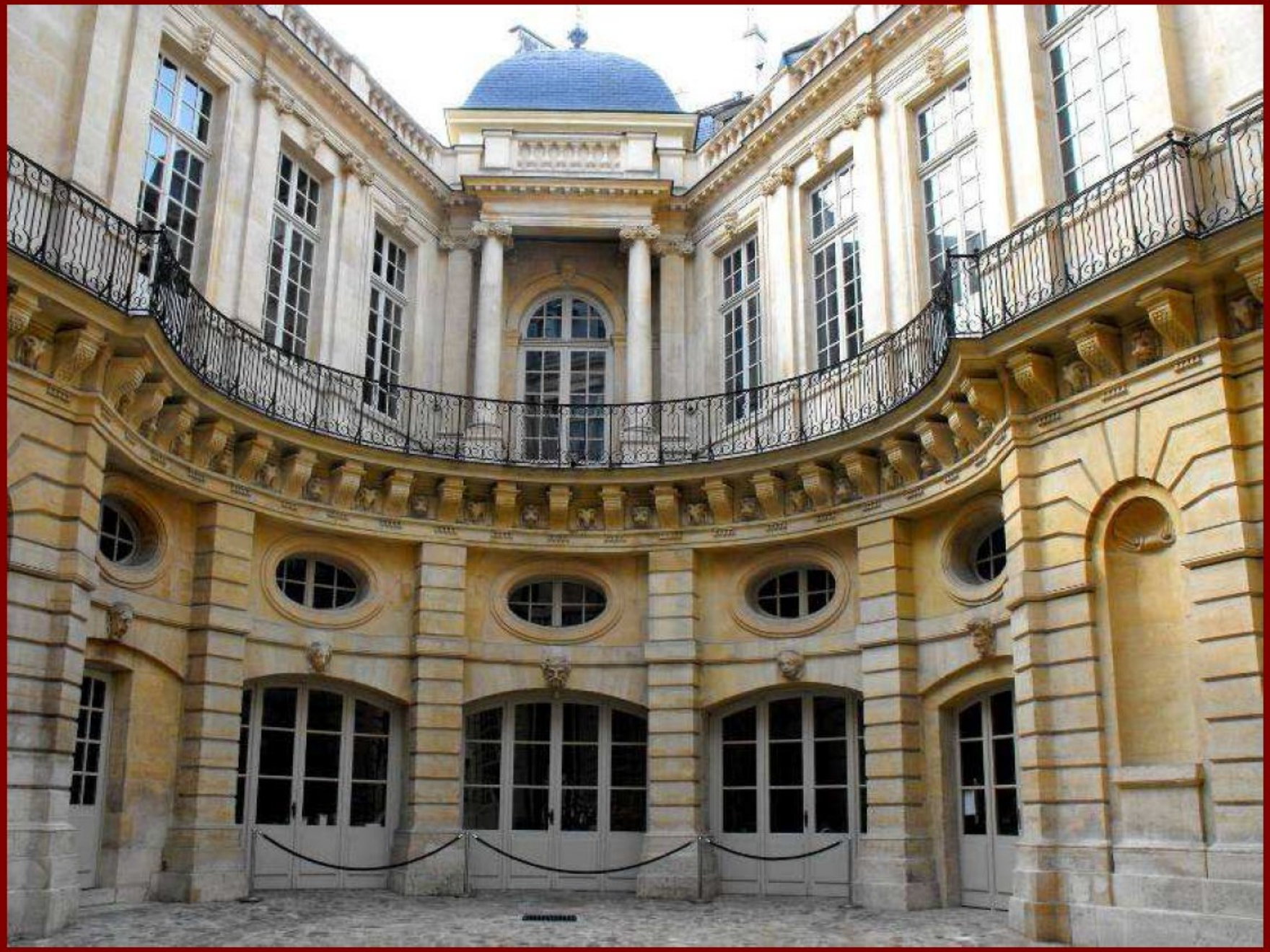

Antoine Le Pautre, hôtel de Beauvais, 1654-60

1661-1685

Ludvík XIV (1643-1715) a Colbert

Úspěšné období samostatné vlády Ludvíka XIV; Colbert ředitel královských staveb a zakladatel akademie – zrod dogmatického klasicismu; Počátek gigantických staveb – Louvre a Versailles; Berniniho cesta do Paříže

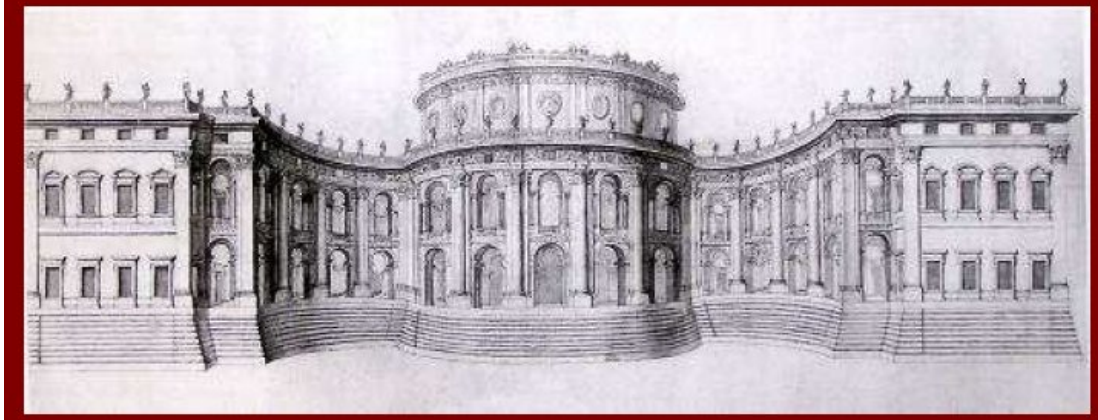

Ludvík XIV. (1643-1715)

Základní etapy vlády:

1643-1661 – korunován v 5ti letech (nar. 1638) – vládne regentka Anna Rakouská a kardinál Mazarin
1661-1683 – mladý král a jeho ministr Jean-Baptiste Colbert
1677 přesídlení z Paříže do Versailles – král je na vrcholu moci i popularity
1683 porážka Turků u Vídně – Francie ztrácí spojence, Rakousko se obrací proti Francii
1685 revokace Ediktu Nantského
1688 – konec nejslavnějšího decennia – obnovení války a Augspurská liga proti Francii; revoluce v Anglii
1690-1715 – všeobecné zhoršení situace, války, neúroda – dvůr se postupně přesouvá do Paříže

Dostavba Louvru:

- První nezbytné funkční úpravy řídil Jacques Le Mercier (architekt Richelieua), po jeho smrti 1654 Louis Le Vau (architekt Mazarina); z tohoto období je hlavním počinem Apollónova galerie
1660-63 – Louis Le Vau: Projekty předpokládaly propojení mostem s kolejí čtyř národů
1661-64 – variantní projekty - Antoine-Léonor Houdin (poprvé idea kolonády!), Francois Le Vau (bratr Louise – zdvojené sloupy!)
1662-64 – Fr. Mansart (viz výše); po neúspěchu s Mansartem se Colbert rozhodl vyhlásit „konkurs“ mezi italskými architekty
1664 – návryh Pietra da Cortony, Carla Rainaldiho a Berniniho; první dva architekti vypracovali pitoreskní návrhy, které snad měly odpovídat jejich představám vkusu francouzského krále; Bernini vypracoval dynamický projekt s ryze italským výrazem – a uspěl.
1665 – druhý a třetí Berniniho projekt; evidentní ústup od dynamického řešení ve prospěch monumentality: první projekt přinesl zásadní ideu konvexního tělesa vloženého do konkávního čestného dvora, druhý projekt přinesl ideu dvou konkávních křivek a třetí pravidelný velkorysý koncept obdélné budovy se sloupovým vestibulem a rozlehlým nádvořím, kvůli kterému se měly zbořit i Lescotovy a Lemercierovy budovy 1665 položen základní kámen – 1667 stavba zastavena
1667 Colbertem jmenována malá rada, která má vytvořit definitivní projekt – členy jsou Charles Le Brun, Louis Le Vau a zejména Claude Perrault (1613-1668), který je patrně autorem finálního řešení realizované kolonády, která se stala manifestem francouzského klasicismu a symbolem vítězství Francouzů nad Italy
V té době však král ztratil o dostavbu zájem – 1666 zde Ludvík spí naposledy, 1678 je stavba zastavena a 1682 se hlavním městem Francie stávají místo Paříže Versailles…

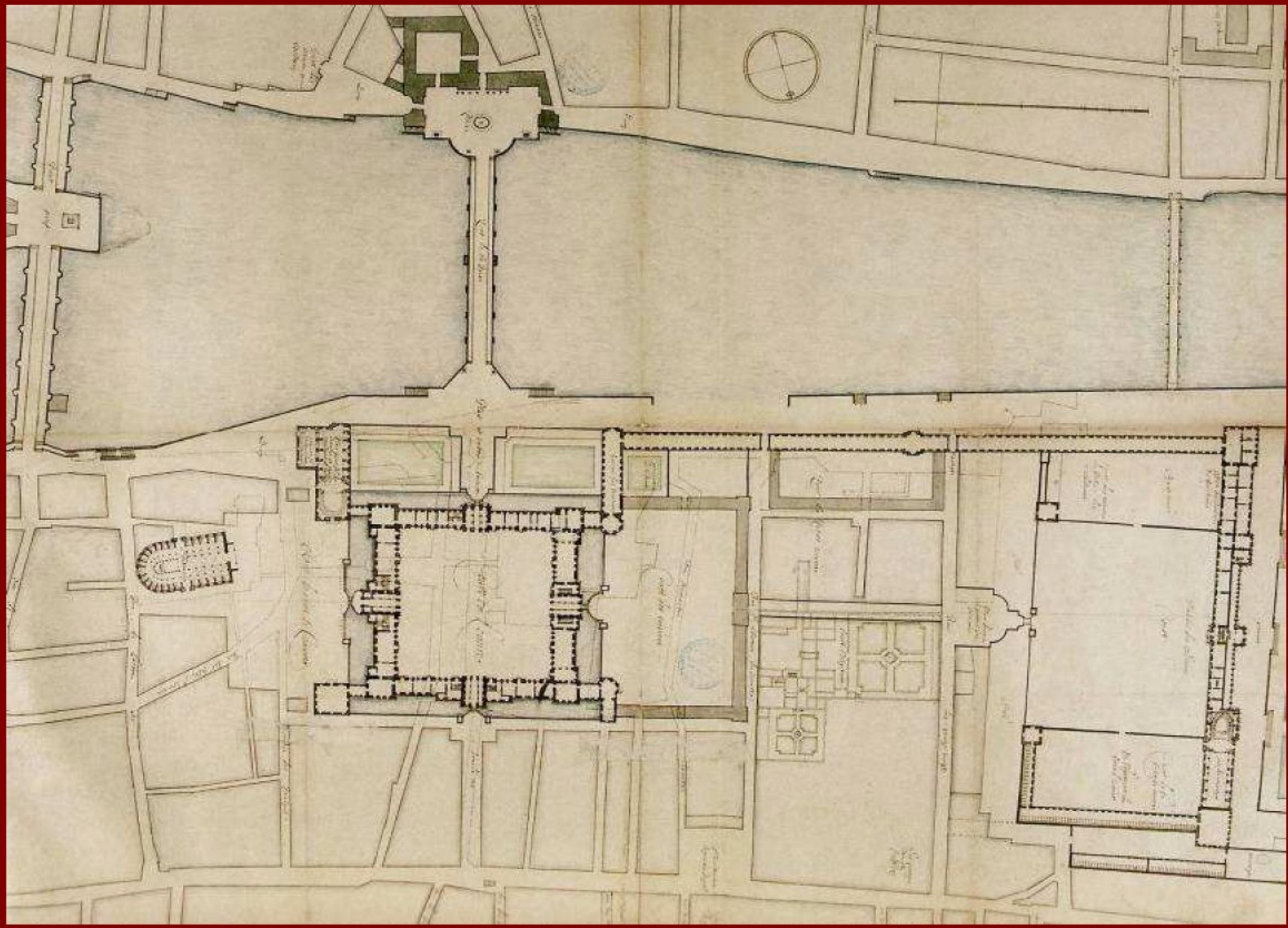

Loupis Le Vau, projekt dostavby Louvru, 1660

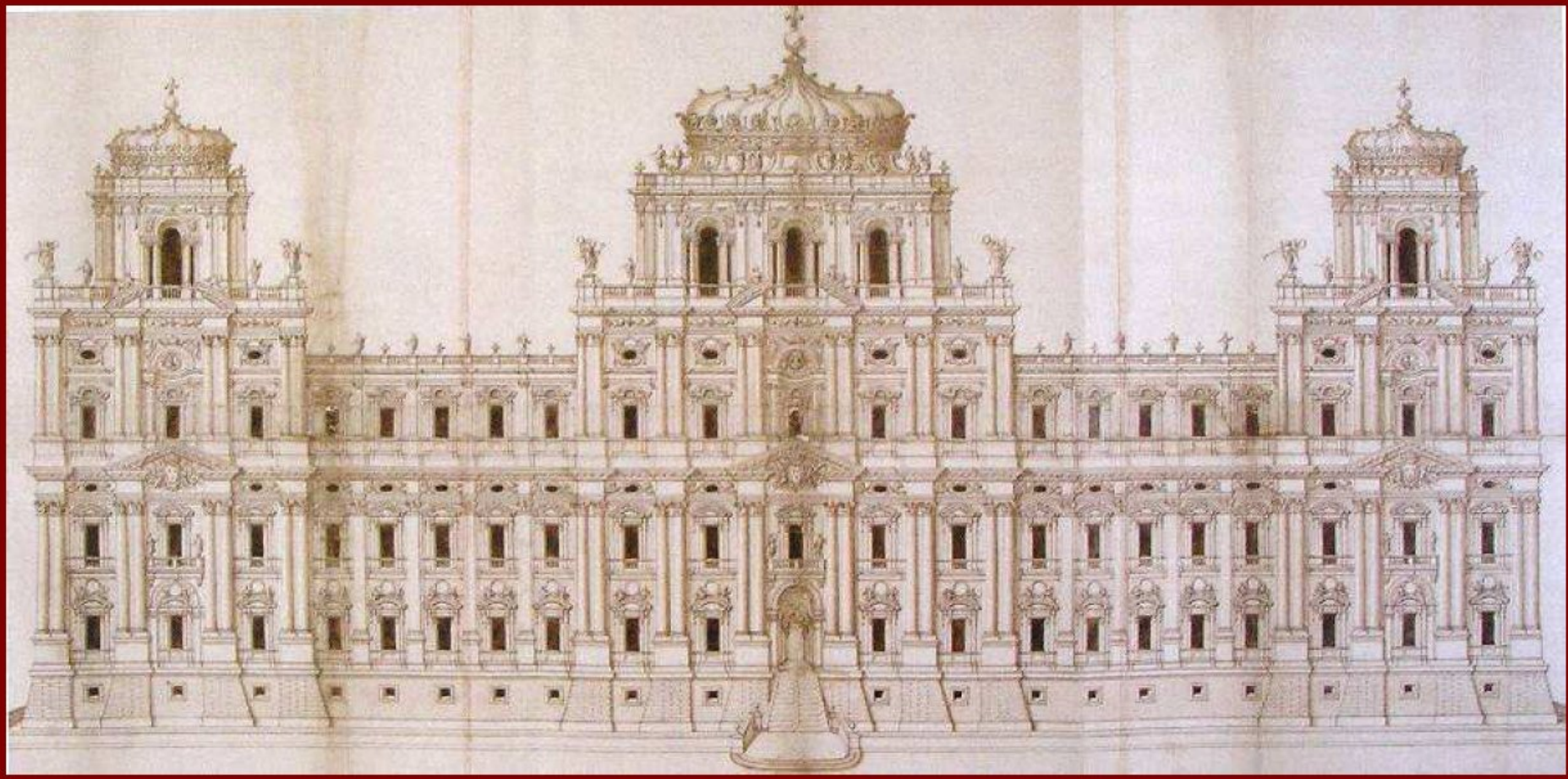

Carlo Rainaldi, projekt dostavby Louvru, 1664

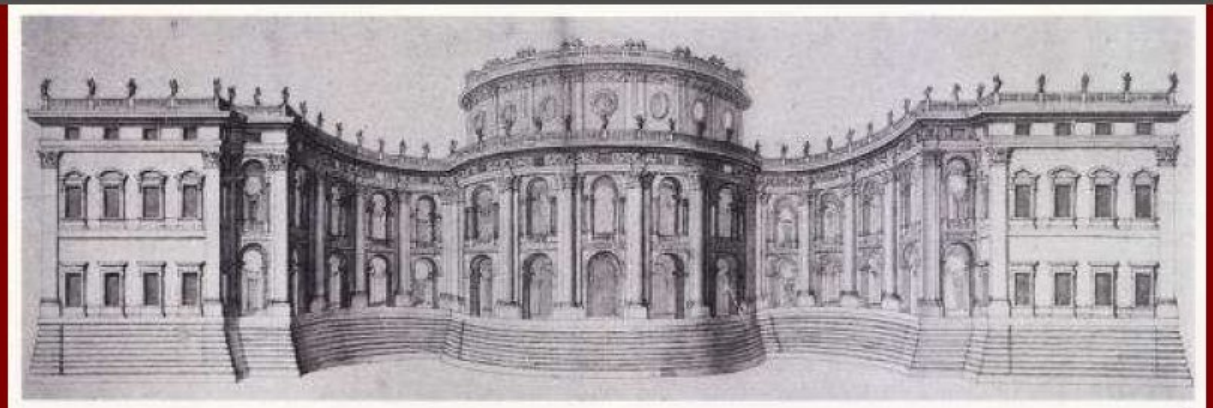

56

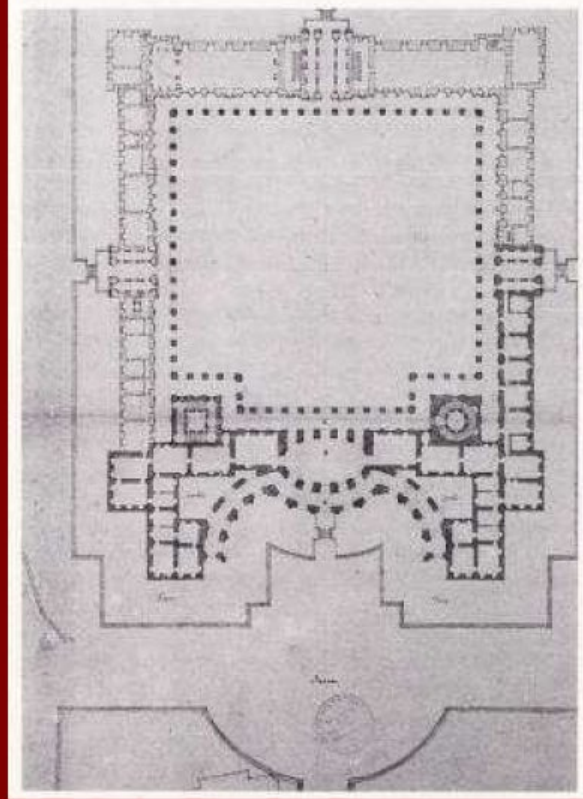

55

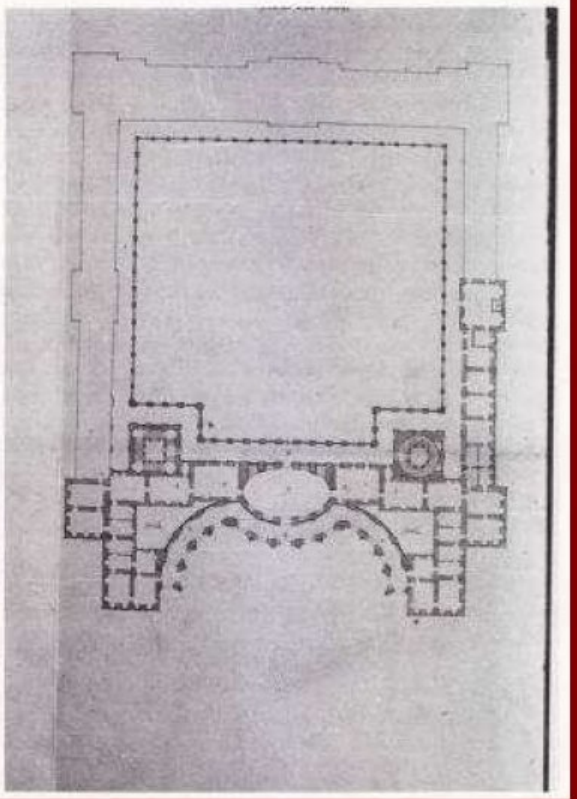

Gian Lorenzo Bernini, první projekt dostavby Louvru, 1664

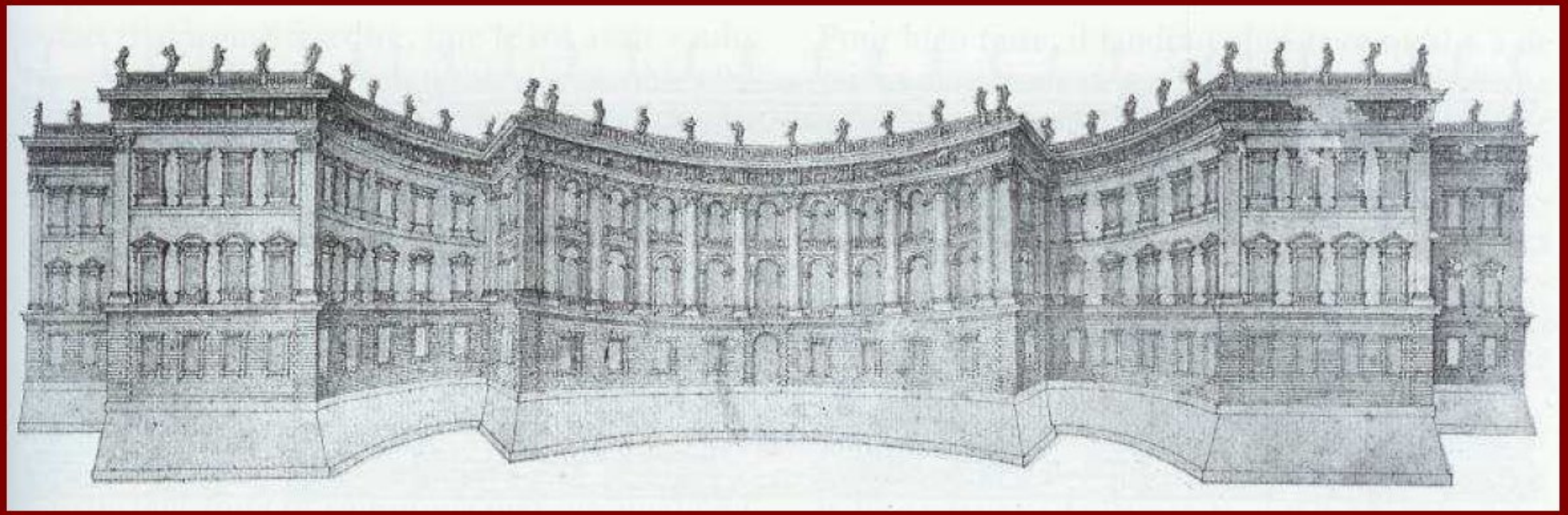

Gian Lorenzo Bernini, druhý projekt dostavby Louvru, 1665

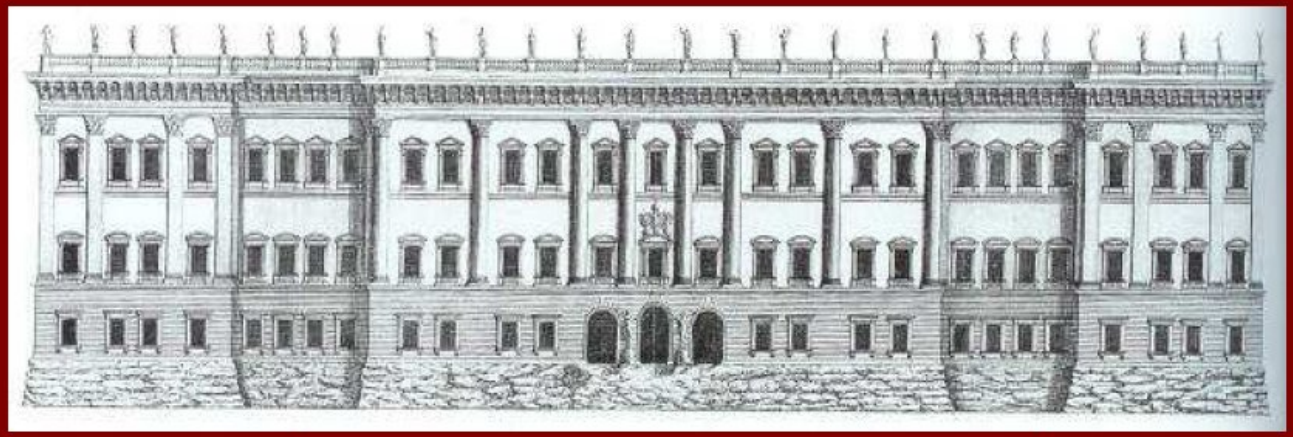

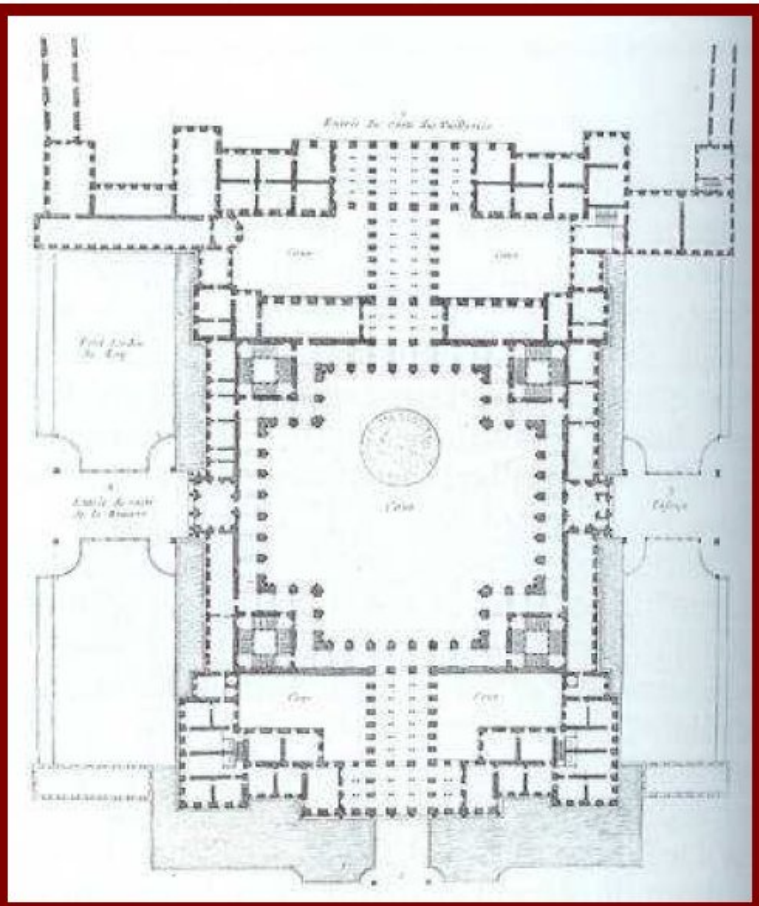

Gian Lorenzo Bernini, třetí projekt dostavby Louvru, 1665

1685-1715

Druhá fáze vlády Ludvíka XIV

Postupný úpadek – konec náboženské tolerance, neúspěchy zahraniční politiky; v architektuře naopak skvělý nástup Julese Hardouin-Mansarta – Versailles a „unifikace“ francouzské architektury pod jeho taktovkou; urbanistické zásahy v Paříži

Jules Hardouin-Mansart (1646-1708)
Narozen v rodině malíře – prasynovec Fr. Mansarta - u toho rovněž vyučen – v té době byl Mansart na vrcholu kariéry! pro krále nepracoval, zdá se, před rokem 1674 (Chateau Val – zkouška); již 1678 řídí práce ve Versailles a 1682 je nobilitován; 1685 přichází na Akademii, 1686 jmenován Premier architecte, 1699 surintendantem des batiments; 1702 obdržel titul comte de Sagonne;

Château de Val, 1674
První zakázka pro krále – svého druhu zkouška; exteriér – v principu hotopvý mansartovský klasicismus; interiér – mistrovství prokázáno propojením pokojů různých půdorysů – tradice rafinované skladby půdorysu . Typicky francouzského Distribution

Rozšíření zámku ve Versailles, od 1679
Přidána boční křídla, středem Zrcadlová galerie; tvarosloví navazuje na první etpau (snad Le Vau); na zámek se váže město – v předpolí stáje, jednotné urbanistické řešení celku;

Mramorový (Velký) Trianon, 1687-88
Královo privátní místo v zahradě Versaillského zámku – ovlivnil i podobu stavby (vytvořil koncept, zavrhl mansardovou střechu, vymyslel otevřenou kolonádu) – protiklad monumentálních Versailles!

Kaple zámku ve Versailles, od 1689
Aluze gotického prostoru – anticipace sakrálních staveb 18. století; monumentální kolonáda; opěrný systém v exteriéru

Mansartovy projekty v Paříži:
La place des Victoires (1685)
Kruhové náměstí, uprostřed socha Ludvíka XIV

La place Louis-le-Grand (Vendome), 1685
Obdélník se zkosenými rohy; za jednotnými fasádami postaveny paláce s vnitřními nádvořími
Architektura obou náměstí je esencí mansartovského klasicismu a vzor pro královská náměstí ve Francii i v Evropě v XVIII. století

L'hôtel des Invalides (zač. 1670)
Centrální kostel s kupolí na vysokém tamburu; rozsáhlý urbanistický projekt (započal Liberal Bruant), navázaný na boulevardy na hranicích města

Jules-Hardouin Mansart, dostavba Versailles, od 1679

Jules-Hardouin Mansart, dostavba zámku ve Versailles, od 1679

Jules-Hardouin Mansart, Mramorový (Velký) Trianon, 1687-88

Jules-Hardouin Mansart, Mramorový (Velký) Trianon, 1687-88

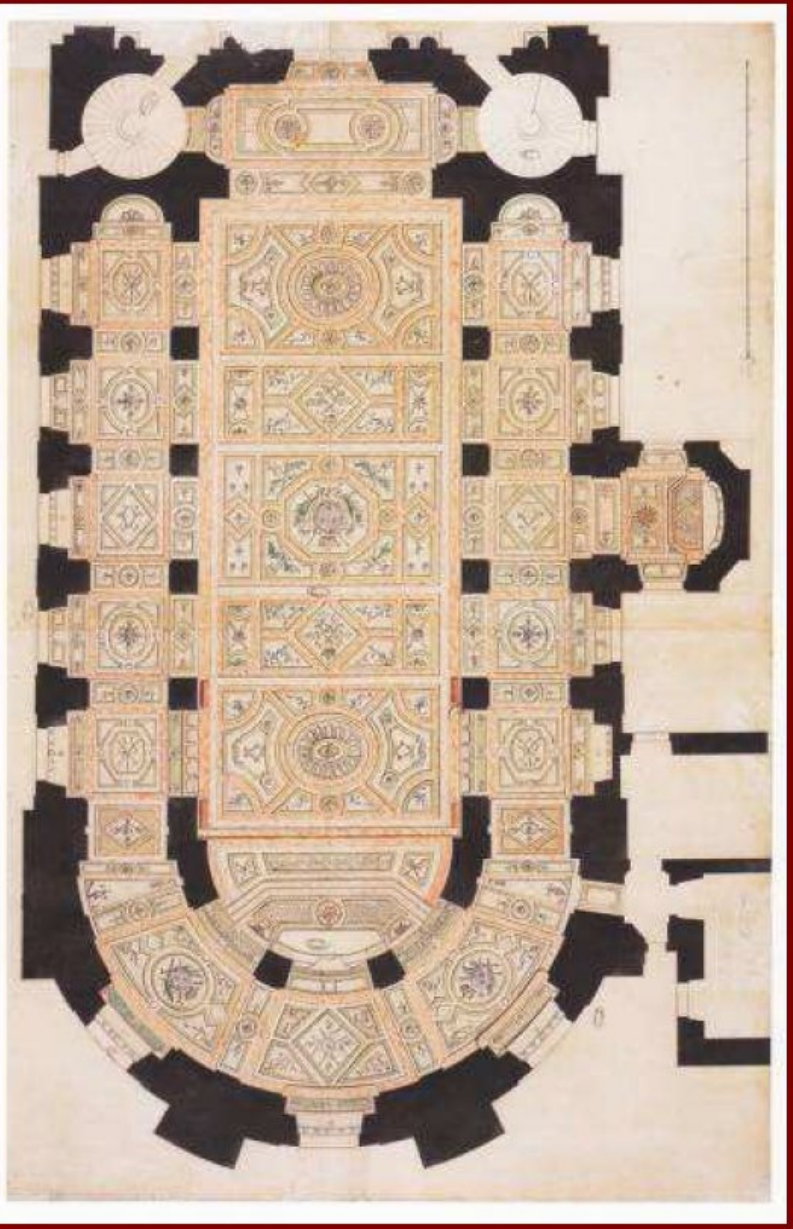

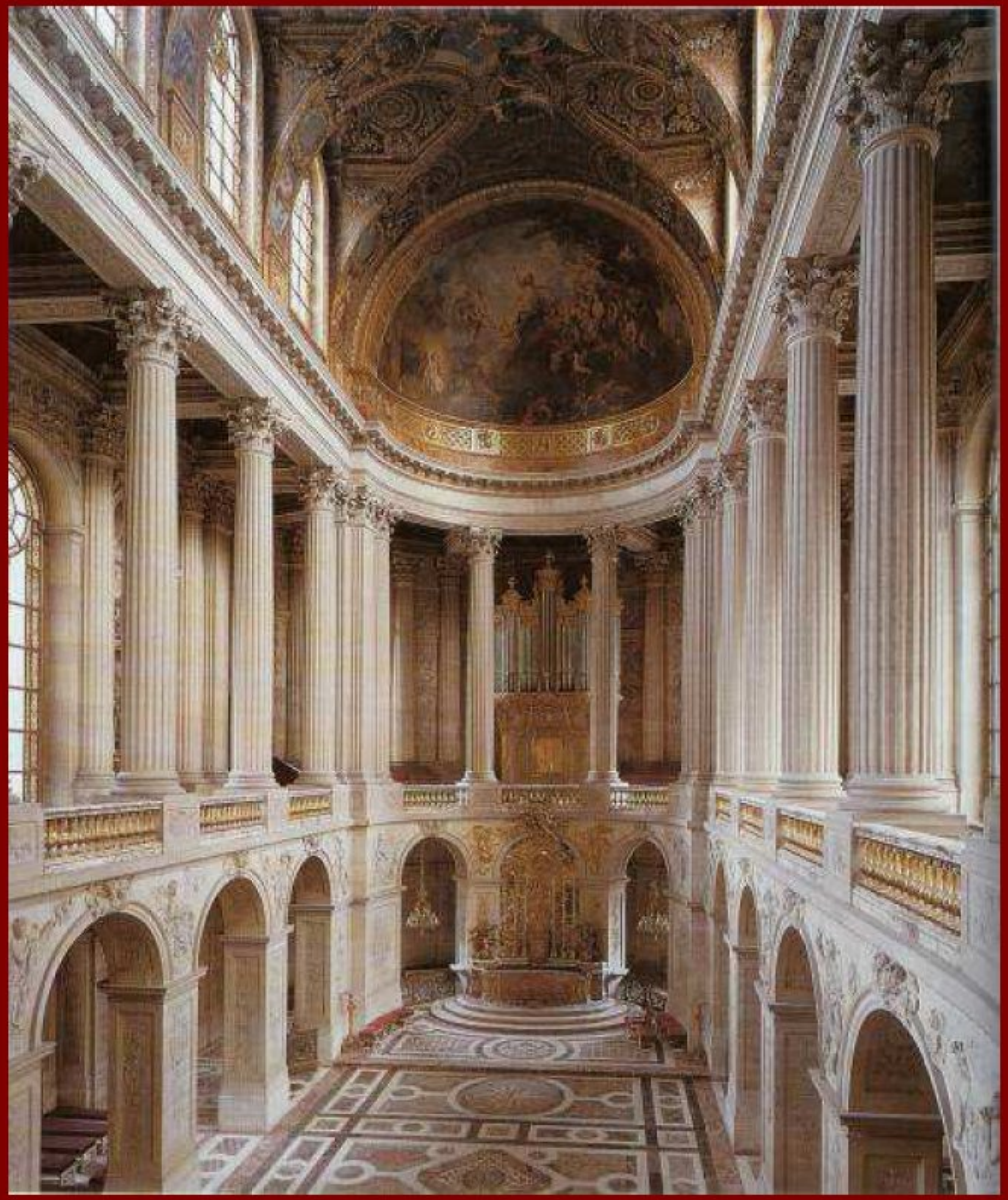

Jules-Hardouin Mansart, kaple zámku ve Versailles, od 1689

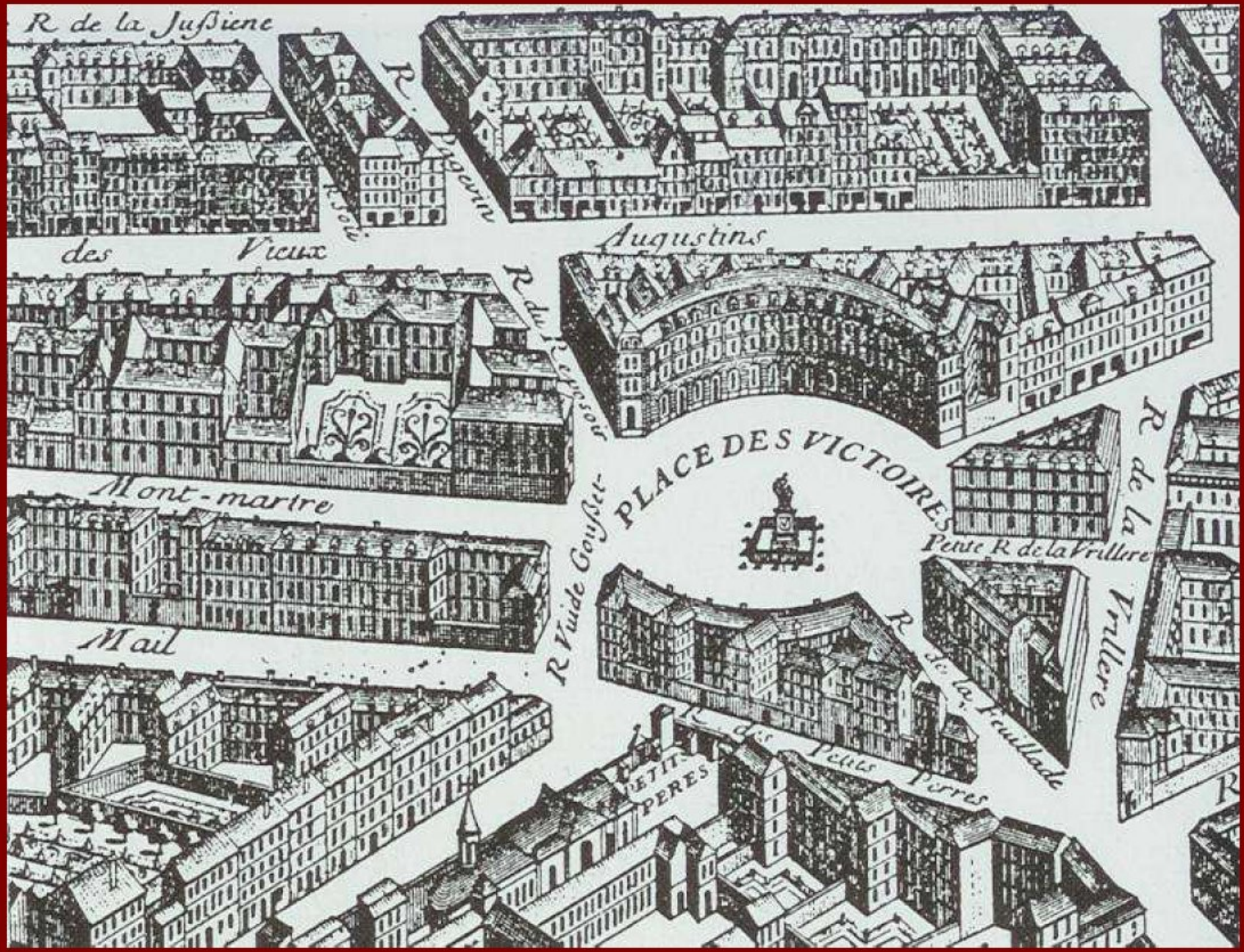

Jules-Hardouin Mansart, Paříž, Place des Victoires, 1685

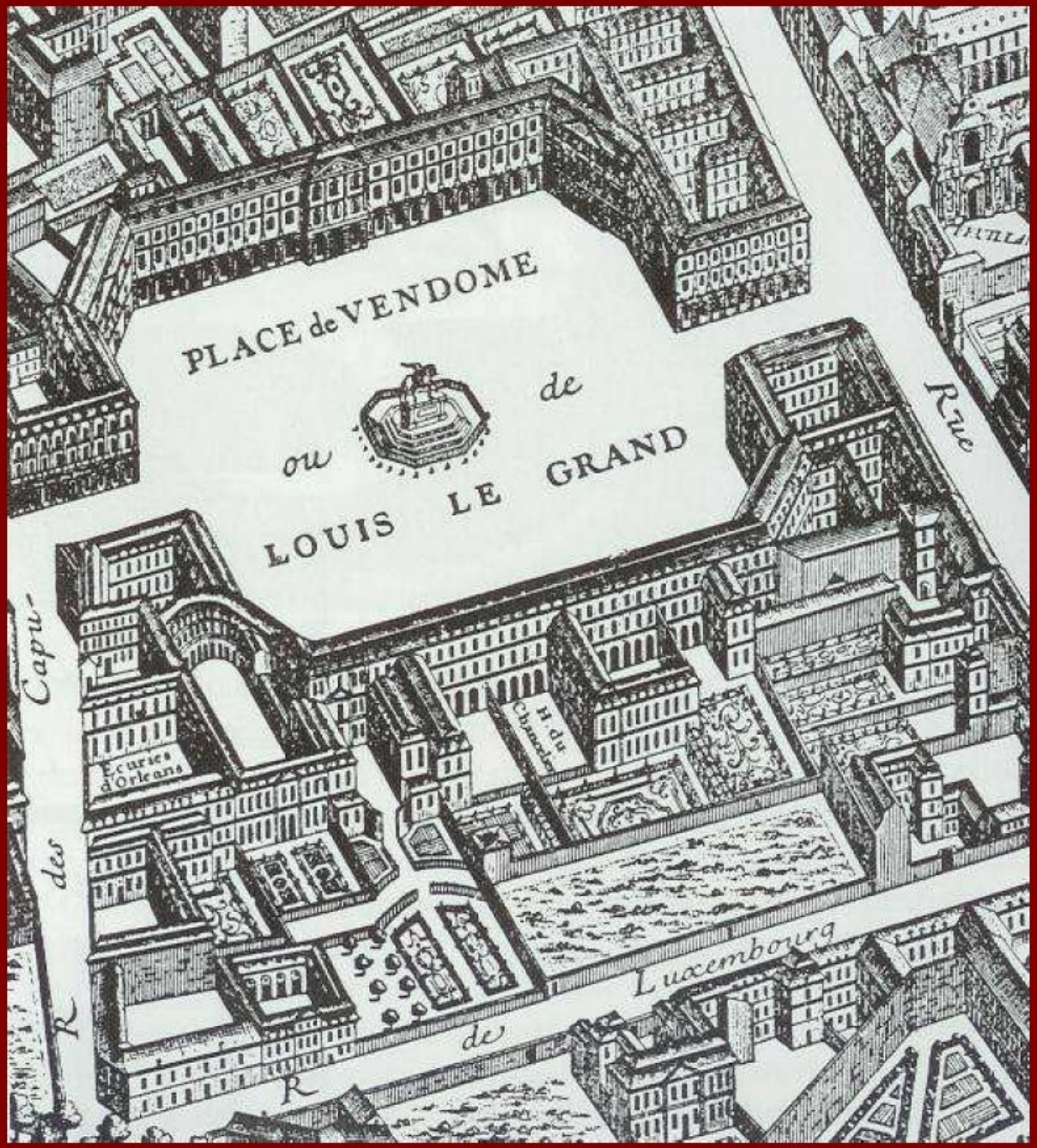

Jules-Hardouin Mansart, Place Vendôme, 1685

Jules-Hardouin Mansart, Place Vendôme, 1685

Jules-Hardouin Mansart ad., Paříž, Invalidovna, kostel od 1670

Jules-Hardouin Mansart ad., Paříž, Invalidovna, kostel od 1670